

¹ Див.: Замлинський Володимир Олександрович // УІЖ. — 1994. — № 2-3. — С.156-157; Войцехівська І. Замлинський Володимир Олександрович // Джерелознавство історії України. Довідник. — К., 1998. — С.170-171 та ін.

² Чишко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії сучасності України. — К., 1996. — С.168.

³ Див.: Замлинський В.О. Життя для людей. — Львів, 1962; Його ж. Боротьба проти німецько-фашистських загарбників та Волині // УІЖ. — 1964. — № 5.

⁴ Див.: Замлинський В.О. Він прокладав шлях у Всесвіт. — К.: 1963; Його ж. Астронавт. — Львів, 1964.

⁵ Див.: Замлинський В.О. Волинський полк іде в революцію: У 2-ч. — Львів, 1972; Вид.4. — К., 1986.

⁶ Див.: Замлинський В.О. З вірою в перемогу. Комуністична партія на чолі партизанської боротьби проти німецько-фашистських загарбників у західних областях України — К., 1976.

⁷ Див.: Замлинський В.О. Роль «Архівів України» у підготовці кадрів істориків-архівістів у Київському державному університеті ім. Т.Г.Шевченка // Архіви України. — 1986 — № 6; Київський університет імені Тараса Шевченка. Сторінки історії і сьогодення, — К., 1994.

⁸ Замлинський В.А. Богдан Хмельницький. — М., 1989.

⁹ Там само. — С.331.

¹⁰ Замлинський В. Богдан Хмельницький // Володарі гетьманської булави: історичні портрети. — К., 1995.

¹¹ Замлинський В.А. Николай Иванович Костомаров — историк // Н.И.Костомаров. Исторические произведения. Автобиография. — К., 1989. — С.652-670.

¹² Замлинський В.О. Микола Костомаров // Історія України в особах XIX-XX ст. — К., 1995. — С.70-71,

¹³ Див.: Замлинський В.О. Петро Могила у портретній галереї М.Костомарова // Людина і світ. — 1984. — №4; Його ж. Особа Петра Могили в дослідженнях М.Костомарова // Наука і світ. — 1989 — № 7; Його ж. Пилип Орлик — гетьман України, автор першої в Європі державної Конституції // Ранок. — 1993. — № 9-10.

¹⁴ Історія України в особах IX-XVIII ст. — К., 1993. — С. 3.

¹⁵ Історія України в особах XIX-XX ст. — К., 1995.

Марія Дмитрієнко

ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ ТАК: З РОБОТИ НАД СТВОРЕННЯМ ПЕРШОГО В УКРАЇНІ ПІДРУЧНИКА СІД

Хоча знала В.О Замлинського я давно, та активна наша співпраця, чудові взаємини почалися з часу, коли він очолив кафедру архівознавства (так у ті роки іменувалася теперішня кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичних знань) в Київському державному університеті ім. Т. Шевченка.

Робота викладачів вузів суттєво різниться від праці науковців академічних установ. Якщо у вузах головне — учбовий процес, а наукова робота безпосередньо залежить від самих вчених, які розробляють крім різного роду методичок, теми, що їм найближчі за отриманим фахом, то нашу наукову долю визначають актуальні проблеми вітчизняної історії, над якими й працюють вчені. Оскільки багато хто у нас читає спецкурси у вищій школі, то ми постійно відчуваємо потребу у підручниках в галузі СІД, яких в Україні видруковано не так вже й багато. Саме це спонукало нас до активної співпраці з В.О.Замлинським.

Відверто кажучи — створити посібник для студентів з спецдисциплін — то була його ідея, яку Володимир Олександрович виношував давно. Пригадую ті дні, коли на засіданні кафедри він запально переконував колег зібрати всі сили, вміння, знання і негайно почати роботу над написанням розділів. Чимало було суперечок стосовно того, за яким принципом викладати матеріал. Тож разом з ним та Іриною Войцехівською, не так давно його аспіранткою, а тоді — кандидатом наук, ми розробили концепцію побудови посібника. Вирішили, що найкраще кожен із розділів, в якому висвітлювались, бодай коротко, історія окремої складової з СІД, генеза, об'єкт та предмет їх дослідження, здобутки в цих галузях знань в Україні, подавати за абеткою назв самих спецдисциплін. Труднощів на шляху, який прийшлося здолати нам з ним, як редакторам, під час організаційної роботи, було чимало.

Адже справа, за яку ми взялися, була сама по собі дуже важкою. Вперше у вітчизняній практиці (тоді йшлося про всі національні терени, які входили до складу СРСР) і світовій науці було зібрано «під одним дахом» відомості про становлення та розвиток понад 60 СІД (на тоді їх в нашому списку на обліку було до 70, тепер – понад 80) основних джерел, які несуть унікальну інформації про процеси розвитку суспільства, а, по великому рахунку, – світової цивілізації. Треба було тільки бачити, як горіли очі у Володимира Олександровича, коли він говорив про перспективи розвитку галузей СІД в Україні! Мені бракує слів, щоб передати моє тодішнє захоплення від перспективи, що відкривалася!

Спочатку В.О.Замлинський орієнтував нас на те, щоб з'ясувати інтелектуальний потенціал, тобто визначити, хто ж може стати авторами кожного із визначених розділів. І ... почалось листування! Виявилось, що багато хто з наших колег, читаючи нормативні та спецкурси у вузах, навіть гадки не мали, які ще, крім традиційно відомих 15 СІД, можна розглядати у своїх лекційних курсах. Нас буквально завалили листами. Вчені з Москви, до яких ми звертались за консультаціями, скептично ставились до можливості створення підручника. «Про що ви говорите, колеги, – писав нам С.О.Шмідт (справжній енциклопедист в нашій галузі). – Адже навіть Москва не береться за таку глобальну справу». Це ще більше розпалило В.О.Замлинського. «А ми – візьмемося! І зробимо!» – весь час повторював він, коли у нас чергового разу опускалися руки. Понад 30 авторів, з різних міст України, їх власним розумінням поставленого завдання, трактуваннями фактів, методик отримання інформації з джерел СІД. Всього було на тому шляху – «шляху до зірок». Побачивши, що повертати статті авторам на доробку та правку – затягне справу, В.О.Замлинський прийняв рішення: «Якщо тут, на місці ми зможемо «дотягти» представлений матеріал до належного рівня, то авторів ставити тільки до відома відносно того, як відредагувати, що дописали, або скоротили. Інакше – затягнемо процес підготовки рукопису на вічні віки». Так і зробили. Якщо врахувати, що по тих часах не було ще комп'ютерів, клацали на машинці, клеїли, переписували, доповнювали вручну. А професор Замлинський вже почав «оббігати» високі

кабінети, доводячи необхідність якнайшвидшої появи посібника.

Сьогодні навіть не віриться, що спромоглися ми за якийсь там один рік подолати шлях від ідеї до рукопису, готовому до видання.

У «ніч перед боєм», що передувала дню здачі рукопису на виробництво, до початку другої години ночі в нашому інституті горіли вікна: вичитували, клеїли, відрізали, піддруковували. Володимир Олександрович, що жив поруч, через два будинки від інституту, телефонував нам, питаючи чи пили-їли, шуткував, підбадьорював, зітхнув з полегшенням тільки тоді, коли віднесла Ірина Нінелівна Войцехівська рукопис підручника з відповідним набором документів до видавництва Міністерства освіти. А потім були вичитки. І знов обходились своїми силами. Уявіть собі: вийшло 323 сторінок верстки!

Читав Володимир Олександрович текст дуже уважно. Досі на кафедрі зберігаються сторінки верстки з його вдумливими, доречними, глибоко професійними правками. Дивишся на них і уявляєш собі схилену над тими сторінками красиву голову в обрамленні вже сивого, грайливо кучерявого волосся. Ось підносить він очі, знімає окуляри і починає з нами дискутувати. Обережно, щоб не ушкодити самолюбство колег, посміхаючись щиро, доводить, переконує, радить. Як сьогодні нам не вистачає його професіоналізму, тактовності, щирості, тієї гарячкості, запальності, вміння розуміти інших, бажання допомогти.

Підручник вийшов друком 1992 р. Жовта, м'яка обкладинка, папір далеко не кращого ґатунку, а набір – глухий текст. Але то була наша перша велика перемога! Тираж книги – 2 тис. І це – на всю Україну! Сьогодні її не знайдеш у продажу, а ті її примірники, що у нас під рукою, як авторські, – зачитані, бо пройшли через десятки – сотні рук студентів, аспірантів, викладачів.

Повертаючись думкою у ті часи, із почуттям світлої вдячності згадую Володимира Олександровича, який, при своєму шаленому завантаженні, зумів організувати вихід в світ книги, якій і досі немає аналогу. Ми чудово відсвяткували день народження посібника. І хоча різнилися суттєво за віком його автори, ми, як одна велика сім'я, співали, танцювали і, як ведеться у колі фахівців, знов і знов сперечалися з приводу окремих положень, авторсь-

ких тверджень, думок. Не було у нас, як тепер прийнято це робити, громадської презентації. Якщо відверто, то ніхто навіть не сказав нам «дякую!». Та хіба у тому річ? Головне ми, під керівництвом В.О.Замлинського, зробили таку корисну справу.

Саме у часи підготовки підручника я мала щастя тісно спілкуватися, майже щоденно, з Володимиром Олександровичем. Скільки у нього було ідей, планів — не перелічити. А як він любив людей, відданих науці, запальних, як він сам! Він довіряв нам і завжди засмучувався, коли хтось не виправдовував його довіри. Працював він по вісімнадцять годин на день і страшно дивувався, коли колеги починали у розмовах щось торочити про «робочий час». «У нас все життя — той робочий час. Нічого більше. Всі маємо родину, близьких, сім'ю, але одночасно — «кохану роботу», — не раз повторював він. А вислів: «Знов був у неї» — означав: ходив на побачення до Кліо — в архів чи бібліотеку.

Життя відміряло йому не так вже і багато часу. Можливо, якби шанував себе, відпочивав, не навантажував на свої плечі силенню тягарів (все поспішав зробити, не відкладаючи на майбутнє), то й досі був би серед нас. А так — пішов із життя, неначе відлетів у вирій з журавлями. Тужимо за ним, згадуємо щоразу, коли знов і знов беремося за його заповіт — створити повноцінний, широкомасштабний підручник, який би задовольнив вимоги часу. І цілком свідомі того, що без тої першої нашої праці, його дітища, нічого у нас не вийшло б. А так — є в Інституті історії України відділ СІД (не раз говорив про необхідність такого Володимир Олександрович), в регіонах пишуть та видають окремі підручники (на 3-5 глав), а ми спромоглися започаткувати і успішно видавати збірку наукових праць із спецдисциплін, один з номерів якого (саме цей) присвячуємо його пам'яті. А вона вічна, допоки ми живі. Роде наш красний і вічний, як світ, бо є серед його синів такі, як В.О. Замлинський!

Спасибі Вам, Володимире Олександровичу, що були в нашому житті. Саме Вам дякує сьогоденне покоління вчених за те, що зрозуміли Ви у свій час важливість нашої праці в галузі СІД, щедро дарували ідеї, ділилися з нами своїми думками, планами. Нам ще досі не вдалося здійснити того, що Ви накреслювали на

майбутнє, як пріоритетне в наших галузях знань, хоча все ж є про що звітувати. Знаємо, що дуже зраділи б Ви, аби дізналися там, у далечині: такі створюють Ваші колеги, колишні аспіранти, підручник з СІД! Робота на стадії підготовки текстів.

Цей збірник, присвячений світлій пам'яті професора В.О.Замлинського, ми адресуємо всім, хто його знав, любив, поважав за талант, наполегливість в досягненні мети, мужність і щирість. Наша скромна праця — данина пам'яті вченому, що в прямому розумінні слова, згорів на роботі. Шана і хвала Людині, подвижнику науки!

Ірина Войцехівська

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА ЗАМЛИНСЬКОГО

Наукова спадщина доктора історичних наук, професора Володимира Олександровича Замлинського налічує більше 250 опублікованих праць і охоплює найрізноманітніші напрями історичної науки, серед яких джерелознавство, архівознавство, документознавство, археографія, біографістика, геральдика тощо. Відомий він і як ґрунтовний дослідник історії Другої світової війни, партизанського руху на Україні, Гетьманщини, зокрема періоду Визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницького.

Такий діапазон наукових інтересів вченого свідчить не тільки про широку ерудицію, фундаментальні знання, а й про постійний науковий пошук, невтомну працю, що є наслідком неабиякої духовної зрілості і професіонального досвіду.

Джерельна база дослідження наукової спадщини вченого-сучасника, — багатогранна і яскрава завдяки не тільки власне збереженому корпусу документальних джерел, а й, головним чином,